

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 12.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 oyr. á forsiðuni,
20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stóri lýsingum fæst
avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 20. mars 1928.

Kostar kr. 1,50 fjórðingsárið + Porto. Blaðið
verður bilagt á posthúsinum, brævasvarnæðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

2. árg.

Tandlæge BREND

træffes 11—5. Telf. 114.

Á RÍKISDEGI byrjar nú við endan av ríkisdags-setuni at vera heldur meira livandi, føroyskum spurningum og málum viðvíkjandi, enn fyrr hevur verið. Nógv man væl koma av tí, at tað hastar at fáa okkurt fjöggunum, so okkara ríkisdagsmenn ikki fara heilt sörir heim aftur til Føroyar.

Málið um at jætta at lána pening til at keypa skip fyri, sum kundi verða okkara fiski-útlutningi til bata, vann ongar sømdir — tað var kanska heldur ikki væntandi, har slíkir odda-menn fyri einstaklingaræðinum sita við valdið. At gagna samfundinum sum heild, hevur, tíverri, aldri verið teirra sterka síða, heldur teirra veika.

Men, sum tað sær út, hava teir kortini ikki verið so blindir, at teir ikki hava sæð, at teir, við sínum heldur miðsátta atburði móti føroyskari roynd fyri at fáa nakað gjørt, um eina tíð, sum alt óvikið liggur á láni, hava sært Føroyingar, og á henda hátt breiðka um gloppið ímillum Danir og Føroyingar. Til at greiða sárið, aftaná hesa hørðu og hvøssu burturbeitan av føroyskari roynd á fram-burðsleiðini, kom so undan kavi: *fiskarilánið mikla, ein hálv millión* til umvøling og endurnýggjan av okkara avgamla fiskiflota. So »gávu«-ríkt, vilja menn halda; men vit troysta okkum ikki til at nýga fyri hesari »gávu«, til tess er peningamøgindin ov lítil, og hvat verri er, viljin letur til at vera heldur jonkasligur. Sum væv kann hesin »bevillingur« siggja eitt síður út, men *grøðandi?* Ikki á nakran hátt.

Vit vilja minnast, at tá hetta mikla »Forslag til Lov for Færøerne om Fiskerilånet« kom í spargament, høvdu menn á orðið, at Føroyingar átti at verið hjálptir hagar, at teir kundu drivið eina meira tíðarhóskandi fiskidrift. Men tað var sum at rópa í tóman heim. Sjálvt ímillum teir »konservativu«, sum annars eru skrástívarar ríkisstýrisins, vóru menn, sum hildu fram, at tað var pá høgu tíð, at Føroyingar komu við í allheimsins kappingarstríð um at fáa tað mest møgulega burtur úr sínari fiskidrift. Framhildið var tá hin stóri munurin sum var ímillum, hvat ið vinnast kundi við tíðarhóskandi trolaradrift og hin avgamla sluppsdriftin, har o. u. 20 raskir menn vóru heftir við vaðbeinið

ein stóran part av árinum, har úrslitið bert verður frá 5—700 krónur.

Í nevndini, sum sett er í hesum málið, hava javnaðarmenn og konservativir skiftið orð sínámillum um tað neyðturvuliga fyri Føroyar, at fiskidriftin varð beind inn á eina tíðarhóskandi leið. Men teir konservativu hildu tað vera ónyttugt at halda hetta fram undir hesum ríkisstýrinum, sum bert hevði til endamáls at skarva av, ella »skera niður«, sum teir nevna sína uppgávu.

Sum frætt er frá í seinastu viku, so er ætlan teirra, sum talsmenn eru fyri einari aðrari skipan av okkara fiskiskapsviðurskiftum, ikki at gevast. *Hans Nielsen*, sum er í nevndini sum hevur »fiskarilánið« til viðgerðar, hevur í nevndini framsett uppskot um enn eina hálvu millión í lán til eitthvørt *føroyskt felag*, sum vil fáa sær trolarar, ið mannaðir verða við Føroy-ingum, og veiðan verður liðug-virkað heima í Føroyum til útflutnings.

»Hans Exelence Ministeren« hvarv, tá ið hetta varð framhørdið, og tað kann enn ikki avgjørt sigast, hvussu hinir flokkarnir taka við hesum uppskoti. *Halfdan Hendriksen* (konservativur) mælur til, at nevndin tingast við Føroya Løgting, og Føroy-ingar yvirhovur, um eina nýggja skipan fyri fiskiskapsins víðari framburð.

Hvussi tað fer at gangast hesum dansku ríkisdagsmonnum til at fáa ríkisdagin til at taka undir í hesum máli, er ikki gott at siga, men logið tykist tað at vera, at tað ikki grettur úr tí føroyska fólkatings-manninum, og hvar var hann, tá ið ministerin hvarv? Fór hann aftaná honum? Ella sat hann bert og bíndi ella beit á kamp?

Hanus og Hálvdan eru fyri at fáa nakað munagott gjørt fyri okkara fiskidrift, men Andráss, sum er okkara fólkatingsmaður, hvar var hann, og hvar er hann? Ja, tað eru ivaleyst fleiri sum spyrja: Hvar er Andráss?

Fiskeriet ved Grønland.

Ledelsen af Grønlandsk Handel har besluttet at udruste Skibet »Godthaab« til en Ekspeditionstog til Davisstrædet. Ekspeditionen, i hvilken skal deltage flere Videnskabsmænd, skal have til Formaal at undersøge Strøm- og Fiskeriforholdene i Davisstrædet. Skibet vil blive fort af Kaptajnlejtant Riis Carstensen.

Omkostningerne ved Ekspeditionen er anslaaet til 180,000 Kr., hvoraf formentlig de 90,000 Kr. kan fremskaffes ad privat Vej. Grønlandsk Handels Styrelse har anmodet Finansudvalget om, at Staten dækker Resten af Beløbet.

Bankmálið og fiskimenninir.

Síðani tað kom út í orð, at hin danski Landmannsbankin skuldi fara til skiftis, hava blóð okkara og ymissir politikkarar rott allmikið um málið.

Dethlef Thomsen, consul, sum altíð er árvakin, tá okkurt stórmál er á vási Føroyum viðvíkjandi, hevur bæði vent sær til ríkisdagin og skriva hópin av blaðgreinum.

»Tingakrossur« hevur flutt fram, hvat komið er í øðrum bløðum, »Dimmaletting« hevur givið søguligar frágreiðingar um bankamálið og lagt til sína væl-grundaðu og varnu meining.

Fólkafundur hevur verið í Havn, og resolútión var viðtikin, sum skoraði á lögtingið, at tað skuldi koma saman og taka málið til viðgerðar, — stutt og greitt: Málið hevur verið haft á lofti av høgum og lágum, sum mæla kunnu og skriva, og so má vera, tí hetta er av sonnum eitt stórmál. Væl kann tað fara at verða, at mangt landsins lagnu viðvíkjandi kemur at hanga á tí, sum hesum málið verður avrikað til frama ella forðan.

Av tí, sum fram er komið í málinum frá føroyskari síðu, er tað sum »Dimmaletting« og »Føroyatíðindi« skriva mest at vara seg fyri, tí tað sýnir, at hjá báðum hesum bløðum er hugurin bestur til at bera so í bandi, at *privatir peningmenn* og ikki lögtingið koma at ráða í tí banka, sum Føroyingar skulu lita á í vinnulívi sínum.

Munur er tó á, hvussu hesi blóð bera seg at. Meðan »Dimmaletting«, sum hitt eldra og betri síðaða afturhaldsbláðið, fer høgliga fram við søguligum yvirliði til formála og einum sera snótuligum avslutningi, sum tó ikki er at misfata, buldrar hitt meiri óskoytna »Føroyatíðindi« beint á, og ræður ósmæðið til, at *vit* við okkara banka, hvussu hann so annars verður, skulu geva okkum inn undir ein ella annan útlendan stórbanka, fyri at hann kann, eins og Landmannsbankin, *finansiera Føroya Banka*; »thi«, sigir blaðið, »Resultatet af Aktionens skulde jo ikke gerne blive det, at Finansieringen af det færøske Erhvervsliv svækkes.« Ikki kemur »Føroyatíðindi« til hugs, at vit kunnu »finansiera« sjálvi! — »Fiskeribank« sýnist »Føroyatíðindi« ikki at hava stóran hug til. Hugsan um slíkan vil bert tálma og tarna eina »hóskandi« fyriskipan av »Føroya Banka«, tí »man kan, som bekendt, ikke

baade blæse og have Mel i Munden paa engang.« braskar hetta líttla spelkna, men lítið varna, pengamannablaðið, sum einki er føroyskt á uttan *húgván*.

Fiskimenninir, sum »Føroyatíðindi« tó stundum veitir heiðurliga umtalu og náðiliga roknar víð, hugsa nú *mest* um ein »Fiskeribank« ella ein banka, sum á betri og lagaligari hátt enn Føroya Banki kann vera ístand til at hjálpa fiskidriftini fram, so at fiskimenninir kunnu koma til at arbeiða undir betri korum, í betri skipum og fáa teirra fisk betri og skjótari gjørdan í pening, sum teir kunnu fáa í hondina, istaðin fyri sum nú liva upp á borg frá vári til heystar og frá heysti til várs.

Fiskimenninir leggja ikki lag í ein banka, sum er so háttáður, sum Føroya Banki hevur verið higartil, at hann, tá ein væl-stillaður skipaigari kemur og biður um eitt vexillán til vár-útgjerdina, fær tað svar, at tað kann hann ikki fáa, fyrr enn teir (pr. bræv?) hava forhandla við Landmandsbankan. Fiskimenninir í Føroyum eru ikki kentir við at liggja og bíða, meðan tilik ráðgerð gongur fyri seg. *Fiskimenninir* leggja í ein banka, sum er so fyrirreikaður, at hann kann lata lán í nýggj fiskiskip og stegga við avdrátti og rentu fyrsta árið. *Fiskimenninir* leggja í ein banka, sum torir at geva vexillán til vælstillaðar skipseigarar, uttan samráð við útlendar bankar. *Fiskimenninir* leggja í ein banka, sum kann geva lán móti trygd í klippfiski, sum sýnaður og vegin er; so at teir kunnu fáa løn fyri arbeiðið straks og sleppa undan at bíða 4—5 mánaðir og borga ímeðan. *Fiskimenninir* leggja *ikk*i í ein banka, sum bert hjálpir teimum, sum dríva vøruhandil, og teimum, sum bert hava til endamáls at savna pening saman.

Tilsjónarlátandi heilt hópist, aftaná eina stjørnu millum reglurnar loypur »Føroyatíðindi« á javnaðarmenninar:

»Naar man frá socialdemokratisk Side viser Sagen ganske særlig Interesse, skyldes dette utvivlsomt først og fremmest, at man gennem en færøsk Overtagelse af Banken øjner Muligheden for at det bliver *det offentlige*, repræsenteret af Lagtinget, der kommer til at raade over Banken.«

Sum vit siggja, eitt pent sigilsli fyri, at javnaðarmenn bert vilja »brúka« bankamálið politiskt.

»For en socialdemokratisk Betragtningssmaade kan der jo ikke tænkes noget mere at træaværdigt, end at det offentlige dominerer over Erhvervslivet.«

skrivar »Føroyatíðindi«.

Skuldi tað nú verið so ræðuligt, at hitt *fólkavalda tingið* fekk nakað at siga í vinnulínum og slapp framat at skipa fyri, hvar ið ágóðin fór, og hvørjum hann kom til bestar? —

Fyri ein kapitalistiskari heila, (um maðurin hevur nakran kapital ella ikki, er í hesum samanhangi heilt líkaglydugt, heilin kann gott vera kapitalistiskur fyri tað), er ein tilfisk hugsan nakað ræðulig, tí so verður ikki so lætt hjá privatum at tilvenda sær fruktirnar av tí, sum arbeiðarin og fiskimaðurin framleiðar, ella av tí, sum hitt almenna við síni fyriskipan er atvoldin at. Sum síðstu ávaring móti at lata Løgtingi ráða bankanum skrivar »Føroyatíðindi«:

»I det Land — udenfor Rusland — er det dog saaledes, at det offentlige kan gribe direkte og forstyrrende ind i Erhvervslivet.«

»Føroyatíðindi« kallar tað »forstyrrende«, tá hitt almenna grípur inn í vinnulívi; men tað er nú so, eisini uttanfyri Rusland, at lóggávvaldið hevur við grundlógini varðhildið sær rættin til at grípa inn í ognarrættin og vinnulívið, tá tað krevst, »naar Almenvellet kræver det«, og í krígstíðini var tað gjørt harðliga í Danmark við tí rætti, sum grundlógin jætta.

Tað er ymist, hvussu hitt gátafara grundlógarorðið »*Almenvellet*« kann fortolkast; men tað er eftirynskiandi, at tað altíð verður so fortolkað, at vit ikki fáa tilfisk ríkmannaræði í landinum, sum »Føroyatíðindi« sýnist hava hug til at fremja. Um tað hevði haft máttin, sum tað hevur viljan, frandi tað eisini ætlan sína.

Hann, sum bert hevur fingið fatur á hinum rætta leiðstreinginum í nútíðar mannfelagslívinum, veit fullvæl, at teir ráða vinnulívinum, eru teir somu, sum ráða bankunum; tí bankarnir eru fyri vinnulívið, sum hjartað er fyri líkamin, gjøgnum hjartað streymar blóðið, gjøgnum bankarnar streyma peningarnir, og har verða teir beindir í tær ættir, sum bankaræðini vilja hava teir at ganga.

Pengafyrstar og bankamenn ráða meira í heiminum enn kongar og ministrar, ríkisstjórnir og fólkatung tilsamans, tí er tilfisk gravgangur um at fáa fastatøkur á bankunum.

Hví eru nú allir pengamenn